

Deze memo betreft het thema 'duurzaamheid'

Rijnland werkt met het oog op een duurzame toekomst actief aan innovatie en duurzaamheid. We werken zo doelmatig mogelijk met een minimaal gebruik van energie en grondstoffen. Rijnland laat al veel innovatieve kracht zien, maar werkt ook continu aan verbetering.

Memo – Ter kennisname

Registratienummer: 19.073620

Aan: VV
Van: D&H
Onderwerp: Startdocumenten van de Regionale Energie Strategieën
Datum: 1-10-2019

Startdocumenten van de Regionale Energie Strategieën (RESSen) waarin Rijnland deelneemt.

De verenigde vergadering neemt kennis van het D&H besluit van 1 oktober 2019 waarbij een aantal Startdocumenten van de Regionale Energie Strategieën zijn vastgesteld en vormt zich een beeld van deze startdocumenten waarin Rijnland deelneemt met het oog op de rol die de VV heeft in het vervolg traject.

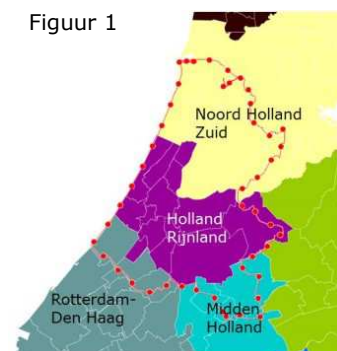
Context

Vanuit de ontwikkelagenda van de VN met de Sustainable Development Goals (7: Affordable and clean energy en 13: Climate action) en het Klimaatakkoord van Parijs (opwarming van de aarde beperken tot max 2°C met een duidelijk zicht op 1,5°C) heeft Nederland de klimaatwet vastgesteld met als doel 49% minder CO₂ uitstoot in 2030 t.o.v. 1990 en 95% minder CO₂ uitstoot in 2050. Deze doelen krijgen vorm in het nationaal Klimaatakkoord. Als onderdeel hier van krijgt de energietransitie-opgave vorm via 30 Regionale Energie Strategieën (RESSen). Deze aanpak is tevens vastgelegd binnen het Inter Bestuurlijk Programma (IBP). De Unie van Waterschappen is als partij bij het IBP aangesloten en stimuleert waterschappen actief deel te nemen.

Elke RES is verantwoordelijk om uiterlijk in 2021 aan het Rijk aan te bieden hoeveel energiereductie, -hergebruik en -opwekking zij kunnen realiseren binnen de ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke kaders. Rijnland neemt deel in vier regio's; RES Holland Rijnland, RES Noord-Holland Zuid, RES Midden-Holland en RES regio Rotterdam-Den Haag (zie figuur 1).

Door deelname aan de RESsen kan Rijnland een bijdrage leveren aan het verduurzamen van de regio's. Dit past binnen het actief bijdragen aan de energietransitie zoals dat is opgenomen in het coalitieakkoord en draagt bij aan de in 2018 door de VV vastgestelde doelstelling van

Figuur 1

Rijnland in 2025 energieneutraal te zijn: door energie te besparen, door het benutten van Aquathermie (zowel TEO als TEA) als bron, en door het realiseren van zon en/of wind op onze eigen terreinen.

Aanpak

Op 3 september werd de TKN memo "Regionale Energie Strategieën en de rol van Rijnland" met de VV gedeeld. Hierin werd geschetst wat een RES inhoudt en welke rol Rijnland en de VV heeft in de tot stand komen hiervan. De huidige TKN memo is een vervolg hierop en geeft informatie over de startdocumenten van de vier regio's; deze documenten zijn vooral procesmatig en beschrijven de randvoorwaarden, spelregels en uitgangspunten voor het proces om te komen tot een RES (concept) bod. De documenten zijn op 1 oktober door D&H van Rijnland vastgesteld en zijn hieronder voor u samengevat. Aan de nadere uitwerking van de inhoud van het bod en de Rijnlandse inzet in de RESsen wordt de komende periode tot het mei 2020 gewerkt. De VV heeft hierbij een rol. De besluitvorming hieromtrent is onderdeel van de bredere besluitvorming rondom Energieneutraliteit in het mei 2020 (conform coalitieakkoord).

Samenvattingen van de startdocumenten van de vier RES regio's

Plan van Aanpak RES regio Holland Rijnland

Het Plan van Aanpak (PvA) is het officiële startdocument voor de regio Holland Rijnland en is op 25 september door het PHO+ van Holland Rijnland vastgesteld.

Wat is het :

In de regio Holland Rijnland werd al in 2017 een Energieakkoord opgesteld, dat ook door Rijnland is ondertekend. In dit akkoord staan een aantal ambities:

- Energie-neutrale regio in 2050 (80% duurzame energieopwekking in eigen regio)
- 30% energiebesparing in 2050 ten opzichte van 2015
- voor 2025 is ingezet op:
  - o 2,5 PetaJoule (PJ) besparing
  - o 2,5 PJ opwek van duurzame energie
  - o Inzet op warmtetransitie in de regio (aardgasvrij)
  - o Stimuleren van alternatieve vormen van duurzaam opgewekte energie (naast zon en wind).

Het Holland Rijnland Energieakkoord uit 2017 moet op onderdelen worden aangevuld om als volwaardige RES gezien te kunnen worden. Hoe te komen van een Energieakkoord tot een officiële RES staat omschreven in het Plan van Aanpak. Het ambitieniveau hoeft niet verder omhoog, maar op onderdelen moet een herijking gedaan worden en de fasering moet worden aangepast. Het "hoe" en "wat" verandert dus niet. Wel moeten de ambities worden vertaald naar RES-jaartallen. De RES vraagt om een aanbod dat zich richt op 2030. Ten opzichte van het Energieakkoord van Holland Rijnland vraagt dat een vertaling van de bestaande ambities van 2025 en 2050.

Het PvA beschrijft een aantal aanvullende acties, die de komende tijd richting concept RES bod uitgevoerd worden, zoals:

- Studie regionale Warmtevoorziening: Verkennen, voorbereiden en uitwerken van de warmtevoorziening van de gebouwde omgeving op regionaal niveau en het samenspel met het lokale niveau met als product de 'Regionale Structuur Warmte', dat vereist is voor een RES.
- Concreter maken van de locaties voor duurzame opwek gericht op:
  - ruimtelijke inpassing (zoekgebieden of locaties) voor de opwek van de 2,5 PJ per 2025. Dit is in gang gezet, met opwek langs infrastructuur als eerste zoekrichting
  - ruimtelijk afweging (zoekgebieden) voor de aanvullende 4,4 PJ per 2050. Dit vraagt om een breder afwegingskader rondom draagvlak, kosteneffectiviteit en ruimtelijke kwaliteit/inpassing.
- Sociaal-economische principes door ontwikkelen naar kaders: het zorgen voor een gelijk speelveld en participatie van omwonenden m.b.t. duurzame opwek van elektriciteit.

- Zon op dak: uitwerking van een plan met als doel dat alle geschikte daken in 2030 vol liggen met zonnepanelen.

Wat betekent het PvA voor Rijnland:

- Rijnland kan middels aquathermie een bijdrage leveren aan de (lokale) warmte-opgave voor de regio en zal daarom actief aangehaakt zijn bij de tot standkoming van de 'Regionale Structuur Warmte'. Het project "Hoornes Katwijk aardgasvrij" is een voorbeeld project op aquathermie gebied in deze regio, dat bijdraagt aan de warmte-opgave.
- Rijnland kan door realisatie van zon en/of wind opwek op eigen terreinen (al dan niet gelegen langs infra) een bijdrage leveren aan duurzame opwek in de regio. Indien nodig zal hierover afstemming met de (gemeenten in) de regio plaatsvinden.
- De VV kan meedenken in de acties die voortkomen uit het plan van aanpak en die mede bijdragen aan de totstandkoming van het RES bod. Vooral bij de lokale vragen, keuzes en afwegingen, die worden gemaakt. Denk hierbij aan locatiekeuzes, lokale warmtevisies en - transitieplannen en lokale participatietrajecten

Uitgangspuntennotitie RES Midden-Holland

Dit document is gemaakt ter voorbereiding op het Plan van Aanpak RES Midden-Holland (startdocument), dat in eind 2019/begin 2020 wordt opgeleverd en wordt ter kennisname gedeeld met de VV. Doel van het plan van aanpak is inzicht te geven in het proces van de totstandkoming van de RES Midden Holland en wat daar voor nodig is aan governance en mensen en middelen.

Wat is het

De Uitgangspuntennotitie is een opsomming van de specifieke uitgangspunten voor Midden-Holland, die tot nu toe door de stuurgroep RES Midden-Holland vastgesteld, zoals de ambitie:

- waar rendabel mogelijk te concentreren op warmte (i.p.v. elektriciteit) als verwarmingsbron;
- zo veel mogelijk energie te besparen. Dit met als doel de opgave van duurzame elektriciteitsopwekking zo klein mogelijk te houden.

Als randvoorwaarde is gesteld, dat overheden bij het opstellen van de RES samenwerken met maatschappelijke partners, bedrijfsleven en burgers. De gemeenten, provincie en waterschappen zijn hierbij gezamenlijk verantwoordelijk voor het aanleveren van de RES aan het Nationaal Programma RES van de regio Midden-Holland. Tevens werken overheden, netbeheerders en maatschappelijke organisaties samen door data te delen waarbij zorgvuldig gebruik voorop staat.

Wat betekent de uitgangspuntennotitie voor Rijnland

- doordat de focus op warmte ligt komt aquathermie als bron voor deze regio waarschijnlijk snel in beeld. Rijnland zal waar gewenst samen met gemeenten in de regio de kansen voor aquathermie verkennen.
- De VV heeft in dit stadium nog geen rol, maar zal nader aangehaakt worden op het moment dat de regio inhoudelijke plannen gaat ontwikkelen.

Energieperspectief 2050 Rotterdam den Haag

De regio heeft een Energieperspectief 2050 (voorloper op startdocument RES) opgesteld. Het Energieperspectief 2050 zal/is op 10 oktober 2019 door de bestuurders van provincie, gemeenten en waterschappen worden ondertekend. Het daadwerkelijke startdocument wordt in het komende half jaar uitgewerkt.

Wat is het

Het perspectief is de opbrengst van intensieve samenwerking van een brede vertegenwoordiging van regiopartijen, in de periode van april 2018 tot en met juni 2019. Het schetst een ruimtelijk-energetisch toekomstbeeld van de energievoorziening in de regio, opgebouwd langs de vraag: 'in welke regio willen we in 2050 - in ruimtelijk-energetisch opzicht - wonen, werken, recreëren en anderszins verblijven? Het bevat wel ontwerpprincipes en transitiepaden (welke bronnen zouden

kunnen worden ingezet op korte en welke op lange termijn), maar bewust nog geen locatiekeuzes en doet ook geen projectvoorstellen. De rode draad is dat iedereen mee moet kunnen met de energietransitie. Daarom zijn betrouwbaar, betaalbaar, schoon en veilig al aan de start als randvoorwaarden meegegeven.

Het Energieperspectief in het kort:

- Warmtevoorkeur: de regio Rotterdam den Haag zet in op maximaal besparen in warmtegebruik, bij voorkeur door toepassing van hoge temperatuur restwarmte en waar nodig door lage temperatuur warmte middels aquathermie, ondiepe geothermie en restwarmte van de glastuinbouw en groen gas. Ultradiepe geothermie wordt niet meegeteld voor de RES, aangezien deze vooral zal worden ingezet voor grootschalige industrie en niet voor de bebouwde omgeving. In individuele gevallen kunnen warmtepompen en biomassa worden toegepast.
- Zonne-energie/elektriciteit: Uitgangspunt is deze zoveel mogelijk te plaatsten op panden, geluidswanden en langs infra en zo mijn mogelijk op akkers.
- Windenergie/elektriciteit: waar mogelijk door vervanging van bestaande turbines door grotere. Daarnaast worden locaties gezocht op industriegebieden, bedrijventerreinen, kassen of in de buurt van waterkeringen.
- Opslag elektriciteit: Een betrouwbaar energiesysteem vraagt om aandacht voor het sturen van vraag en opslag van overschotten van hernieuwbare energie. Hier wordt nog verder onderzoek naar gedaan en er zijn hierin nog geen keuzes gemaakt.
- Opslag warmte: Een stabiele warmtevoorziening vraagt om opslag om twee redenen: er is een grote seizoens-fluctuatie in de warmtevraag en bij transport van warmte is sprake van warmteverlies. Dit moet nog nader worden uitgewerkt.

Wat betekent het Energieperspectief 2050 voor Rijnland:

- Voor Rijnland is de impact in de regio Rotterdam den Haag beperkt aangezien weinig gemeenten binnen Rijnlands beheer gebied in deze RES-regio gelegen zijn. Waar relevant worden aquathermie projecten gefaciliteerd.

Startnotitie RES Noord-Holland Zuid (RES NHZ): *“Samen op zoek naar kansen voor de regio”*
De Startnotitie RES Noord-Holland Zuid is het startdocument voor deze regio om te komen tot een concept RES en een RES 1.0 en is op 15 mei 2019 door de stuurgroep RES NHZ vastgesteld en vrijgegeven voor vaststelling door de gemeentelijke-, provinciale- en waterschapsbesturen.

Wat is het

De startnotitie geeft aan hoe te komen tot een RES NHZ. Het doel is als regio maximaal bij te dragen aan het opwekken van duurzame energie (landelijk 35 TWh), de warmtetransitie in de bebouwde omgeving en de daarvoor benodigde energie-infrastructuur. De stuurgroep RES NHZ ziet de RES als kans om aan de slag te gaan met de energietransitie en door het inzetten van onze flexibiliteit en innovatiekracht de regio nog verder te versterken en tegelijkertijd een aantrekkelijke regio te blijven om in te wonen, werken en recreëren. De RES NHZ grijpt het proces ook aan om reeds lopende ontwikkelingen bijvoorbeeld binnen de MRA te ondersteunen en te versterken. Voor een geslaagde energietransitie gaan “top-down” en “bottom-up” hand in hand. Daarbij zullen minder draagkrachtige burgers niet vergeten worden. De energietransitie in de regio is al aan de gang. Op dit moment is er al 1,015 TWh aan duurzame elektriciteit gerealiseerd of gepland. De regio is op veel meer vlakken in transitie (woningbouw, landbouw, bereikbaarheid). Die transities bieden kansen voor de energietransitie.

De RES NHZ kent uitwerking in 6 deelregio's: regio Gooi en Vechtstreek, Amsterdam, IJmond/Zuid Kennemerland, Zaanstreek/Waterland, Haarlemmermeer en Amstelland. Waarbij gebruik wordt gemaakt van zoveel mogelijk bestaande netwerken en organisatiestructuren.

Om te komen tot een RES NHZ wordt per deelregio een uitwerking gemaakt die gezamenlijk tot een concept RES NHZ moeten leiden. Hiervoor worden een aantal stappen doorlopen:

In stap 1 "de opgave" is de huidige situatie zo goed mogelijk in beeld gebracht, waarbij ook een eerste inschatting is gemaakt hoeveel potentie voor duurzame energieopwekking is. Deze stap is inmiddels afgerond met een afsluitend atelier over het vaststellen van de "foto" waarbij ook de VV leden waren uitgenodigd.

In stap 2 "scenario's" worden per deelregio aan de hand van 2 ateliers 3 scenario's uitgewerkt.

In stap 3 "lokale verrijking" worden de scenario's uit stap 2 voorgelegd en besproken met de samenleving. Hoe dat precies georganiseerd wordt verschilt kan per deelregio verschillen en wordt vormgegeven door de gemeenten.

In stap 4 worden de verrijkingen verder vertaald naar een conceptbod per deelregio, die vervolgens weer worden samengevoegd tot een concept RES NHZ.

Wat betekent het Startdocument RES Noord-Holland Zuid voor Rijnland

- In de stappen voortkomend uit de startnotitie kan Rijnland een bijdrage leveren aan de (lokale) opgave voor de regio. Zo is bijvoorbeeld de energieopwekking op de zuivering Waardepolder onderdeel van de businesscase en kan Rijnland gevraagd worden mee te denken bij initiatieven over aquathermie uit oppervlaktewater (TEO) en afvalwater (TEA)
- Rijnland kan door realisatie van zon en/of wind opwek op eigen terreinen (al dan niet gelegen langs infra) een bijdrage leveren aan duurzame opwek in de regio. Indien nodig zal hierover afstemming met de (gemeenten in) de regio plaatsvinden.
- De VV kan meedenken in de acties die voortkomen uit het startdocument en die mede bijdragen aan de totstandkoming van het RES bod. Vooral bij de lokale vragen, keuzes en afwegingen, die worden gemaakt. Denk hierbij aan locatiekeuzes, lokale warmtevisies en - transitieplannen en lokale participatietrajecten. De VV leden worden in de gelegenheid gesteld om een aantal ateliers uit de verschillende stappen deel te nemen.

Invloed van de VV in het vervolgtraject

Zoals hierboven beschreven worden de RESsen in verschillende stappen vorm gegeven en vastgesteld. Op een aantal momenten zal ook de VV van Rijnland om haar mening worden gevraagd en in de besluitvorming meegenomen worden:

- Interactieve VV sessie(s) in periode tussen 20 nov en voorjaar 2020; vorm nog nader uit te werken
- Vaststellen Rijnlandse inzet en bod in RESsen als onderdeel van de besluitvorming rondom Energieneutraliteit in voorjaar 2020 (conform coalitieakkoord)
- Kennisname van de concept RES 2^e kwartaal 2020
- Vaststellen van de RES 1.0 in 1^e kwartaal 2021

Voor meer informatie zie:

- Website Nationaal programma RES www.regionale-energiestrategie.nl
- Website RES Holland-Rijnland www.wijzijnon.nl
- Website RES NHZ www.energieregionhz.nl
- Webinfo RES Midden Holland:
<https://www.regiomiddenholland.nl/Strategische+agenda/duurzaamheid/regionale+energiestrategie/default.aspx>

Bijlagen:

- Plan van Aanpak Holland Rijnland
- Uitgangspuntennotitie Midden-Holland
- Energieperspectief 2050 regio Rotterdam den Haag
- Startnotitie Noord-Holland Zuid